

C32 – C-LEES

VLAAMS PARLEMENT



Zitting 1997-1998

7 januari 1998

HANDELINGEN

COMMISSIEVERGADERING

COMMISSIE VOOR LEEFMILIEU EN NATUURBEHOUD

Interpellatie van de heer Marino Keulen tot de heer Theo Kelchtermans, Vlaams minister van Leefmilieu en Tewerkstelling, over de ambtshalve sanering van de arseenfabriek in Bocholt-Reppel

Commissie voor Leefmilieu en Natuurbehoud

Woensdag 7 januari 1998

VOORZITTER : De heer Dirk Van Mechelen

– *De interpellatie wordt gehouden om 10.20 uur.*

Interpellatie van de heer Marino Keulen tot de heer Theo Kelchtermans, Vlaams minister van Leefmilieu en Tewerkstelling, over de ambtshalve sanering van de arseenfabriek in Bocholt-Reppel

De voorzitter : Aan de orde is de interpellatie van de heer Keulen tot de heer Kelchtermans, Vlaams minister van Leefmilieu en Tewerkstelling, over de ambtshalve sanering van de arseenfabriek in Bocholt-Reppel.

De heer Keulen heeft het woord.

De heer Marino Keulen : Mijnheer de voorzitter, mijnheer de minister, collega's, om een en ander te duiden begin ik met een beetje geschiedenis. Op het einde van de negentiende eeuw werden in Noord-Limburg verschillende bedrijven opgericht, waaronder de arseenfabriek van Bocholt-Reppel. Deze bedrijven werden daar opgericht omwille van de dunne bevolkingsdichtheid en de goedkope arbeidskrachten. Het betrokken terrein behoorde vroeger toe aan de Société Générale Métallurgie Hoboken, nu de NV Hoboken-Overpelt. Dit bedrijf had als hoofddoel het winnen van arseenverbindingen uit metaalresten en metaalhoudende bij- en tussenproducten afkomstig van andere metaalbedrijven. Dit gebeurde door middel van reduceerovens, roost- en raffineerovens.

In 1971 werd het bedrijf gesloten en in 1973 werden de terreinen verkocht aan de huidige eigenaars. Het fabricageproces behelsde de aanmaak van onder meer arseentrioxide, natriumarseniet en arseensulfide. Deze stoffen won men uit arseenkoltresten voor toepassingen zoals onkruidverdelger, geneesmiddel of houtconserveringsmiddel. De restproducten bij de aanmaak van deze stoffen zijn slakken afkomstig uit de smeltprocessen. Die wer-

den opgeslagen op het terrein. Het arseenhoudende water kwam terecht in een bezinkput, ook op het terrein. Tijdens en na de eigenlijke arseenproductie is verontreiniging van het milieu opgetreden op het fabrieksterrein en in de omgeving.

Reeds in 1961 werd gewag gemaakt van de vergiftiging van de waterputten in de omgeving en in 1985 werd het gebied door OVAM als black point erkend. Het Limburgs Studiecentrum voor Ecologie en Bosbouw kreeg in 1987 de opdracht om groentetuinen te onderzoeken in de buurt van het fabrieksterrein. Een onderzoek van de bodemkundige dienst van België toonde in 1988 aan dat de gewassen op de landbouwgronden in Reppel grote hoeveelheden arseen bevatten. Het definitieve studierapport verscheen eveneens in 1988 en werd uitgevoerd door het studiecentrum NV Belgroma in opdracht van OVAM.

Op het terrein doen zich twee soorten verontreiniging voor : verontreiniging van gebouwen en puin en verontreiniging van de bodem. Uit de analyseresultaten blijkt dat arseen de belangrijkste verontreinigende stof is met nevenverontreinigingen van lood, koper en nikkel. Alle mengstalen uit het onderzoek werden bestempeld als giftig afval. De bodemvervuiling op het terrein behelst onder meer een zeer ernstige verontreiniging van de top laag : de arseenconcentratie varieert er van 60 milligram per kilogram tot 63.000 milligram per kilogram. Deze locaties met een zeer hoog arseengehalte zijn vooral te vinden op de noordelijke en centrale gedeelten van het terrein, namelijk de voormalige productiekernen, de bezinksloot en de stapelplaats van ovenslakken.

Wonder boven wonder herleidde Belgroma de totale hoeveelheid arseen in de bodem in 1990 tot de helft van wat in 1985 werd vastgesteld. Ofwel minimaliseerde Belgroma in het bijkomend onderzoek van 1990 de hoeveelheid arseen, ofwel werd op basis van de penetratie in het grondwater bere-

Keulen

kend dat tussen 1985 en 1990 liefst 427 ton arseen in het grondwater verdween en via de wind de omgeving nog sterker heeft verontreinigd.

Als gevolg van de verspreiding via de lucht is de toplaag in de omgeving van de fabriek vooral in noordoostelijke richting vervuild met arseen. Uit onderzoek van de groentetuinen is gebleken dat het arseengehalte in de bodem evenredig daalt met de afstand tot het oude fabrieksterrein en sterk wordt beïnvloed door de overheersende windrichting. Op basis van analyses raadde het gemeentebestuur de bevolking het gebruik van eigen gekweekte groenten af. Het onderzoek van de bodemkundige dienst toonde een duidelijke arseenverontreiniging aan die gevolgen heeft voor de plaatselijke landbouwers en tuinders. Er werd toen reeds aangedrongen op een grondige sanering en op het vermijden van opwaaiend stof.

In het grondwater bedraagt de gemiddelde arseenconcentratie 31.000 milligram per liter, wat 600 maal meer is dan de norm voor drinkwater. Op 17 meter diepte geeft het water nog steeds een concentratie aan van 50 tot 500 milligram per liter.

In 1987 legde OVAM aan de huidige eigenaar Eikenaar de voorwaarden voor een sanering op. In 1989 hechtte de Vlaamse regering haar goedkeuring aan een ontwerpovereenkomst tussen OVAM en Belgroma voor het opmaken van een aanbestedingsdossier en aan een voorstel om de eerste fase van een ambtshalve sanering te gunnen bij offerte. In 1992 werd de huidige eigenaar in gebreke gesteld door OVAM en kreeg vijf dagen de tijd om met de sanering te starten. Het vredegerecht van Bree verbood OVAM echter toegang tot het terrein. Deze beslissing werd gevolgd door een schorsing van het saneringsbesluit en het ministerieel besluit tot onteigening. Uiteindelijk besliste het Arbitragehof in 1994 dat OVAM wel degelijk bevoegd is om te onteigenen en te saneren en geeft de Raad van State in 1997 de minister gelijk in zijn conflict met Eikenaar. De weg naar de sanering ligt dus open.

Ondertussen werd in 1991 wel de saneringsopdracht gegund aan een tijdelijke vereniging van Soils NV Dapemo-Dredging International met begindatum augustus 1992 en met een boeteclausule, waarbij OVAM 200.000 frank per dag aan de aannemers moet betalen bij uitstel. Deze boeteclausule wordt uiteindelijk door OVAM voor 10 miljoen frank afgekocht. Ondertussen verliest het project EFRO-steun waardoor de overheid nu

reeds in totaal 80 miljoen frank door de vingers ziet glippen.

Begin 1997 heeft het juridisch steekspel haar beslag gekregen en mag OVAM met de ambtshalve sanering starten, doch tot op heden gebeurde er niets. De volledige fabriek vervalt ondertussen tot puin, waarvan het stof door regen en wind wordt verspreid. Nieuwe bodemstalen wijzen op een totaal van 1.000 tot 2.000 maal het toegelaten arseengehalte, namelijk van 11.000 milligram per kilogram tot 21.500 milligram per kilogram. Andere metingen wijzen op nog hogere concentraties : een meting in het puin maakt zelfs gewag van 170.000 milligram per kilogram. Het terrein ligt er open en bloot bij, waardoor het arseen zich verder kan verspreiden.

Nu alle voorwaarden voor een sanering vervuld zijn, is het onverantwoord nog langer te wachten. Daarom wil ik de minister een aantal vragen stellen.

Een eerste hoofdvraag : waarom wordt nog langer getalmd met de aanvang van de sanering van het terrein te Reppel ? Wanneer zal deze sanering worden aangevat en wie zal ze uiteindelijk uitvoeren ? Welke beschermende maatregelen zal men in afwachting van de aanvang van de werken nemen ?

Een tweede hoofdvraag : hoeveel bedraagt de totale kostprijs van de sanering en welke saneringsmaatregelen zullen worden genomen, ook inzake het grondwater ? Hoeveel van deze kosten zal op de verantwoordelijken kunnen worden verhaald ?

Een derde hoofdvraag : zal er rekening worden gehouden met de vervuiling die ten gevolge van deze site via wind en grondwater is ontstaan bij de buurtbewoners te Reppel ? In welke mate zal ook op deze gronden een sanering worden uitgevoerd of wordt in een schadevergoeding voorzien ?

Is er ondertussen al een procedure ingeleid bij de rechtbank van eerste aanleg om de beslissing van de vrederechter van Bree ongedaan te maken ?

De voorzitter : Minister Kelchtermans heeft het woord.

Minister Theo Kelchtermans : Mijnheer de voorzitter, collega's, dit is een hallucinant verhaal. De heer Keulen heeft de antecedenten van dit dossier in herinnering gebracht. De heer Keulen en ik kennen de streek, maar ook voor de anderen zal het wel duidelijk zijn geworden dat het daar bijna een maanlandschap is, zo onheilspellend is het daar. Er

Kelchtermans

zijn veel vervallen bedrijfsgebouwen, de omgeving is verloederd en er is nauwelijks groen aanwezig. Bij de bevolking doen heel wat verhalen de ronde over wat er in het verleden is gebeurd en over de gevolgen die nu nog merkbaar zijn.

Dossiers kunnen soms een eigenaardig verloop kennen. In de periode 1989-1991, toen ik zelf verantwoordelijk was voor leefmilieu, werd het dossier opgesteld als een van de eerste waarin ambtshalve sanering werd doorgevoerd. Mijn opvolger heeft de procedures consequent opgevolgd. Helaas heeft de Raad van State pas een zestal jaar later, namelijk in 1997, een uitspraak gedaan over een betwisting. Ondertussen kon men geen enkele maatregel treffen.

Na de beslissing om tot ambtshalve sanering over te gaan zijn de eigenaars in verweer gegaan. De huidige eigenaar, een wegenbouwer die u trouwens bij naam hebt genoemd, dacht waarschijnlijk een goede zaak te doen door die terreinen met gebouwen vrij goedkoop te kopen. Dat kwam hem goed uit. Ik kan zijn redenering nog volgen. Tegelijkertijd haalde hij een enorm milieupassief binnen. Op dat ogenblik startte hij natuurlijk de procedure om dat milieupassief van zich af te houden en de oorspronkelijke eigenaar zoveel mogelijk verantwoordelijk te stellen. Dat is wel een ander verhaal.

We hebben op dat ogenblik heel wat pogingen gedaan om een minnelijke schikking te treffen met de betrokkene. De wetgeving biedt ook slechts weinig mogelijkheden. Men kan de verantwoordelijkheid van de betrokkene niet buiten de zaak houden.

In een uitspraak over een zaak die bij hem aanhangig is gemaakt, heeft de vrederechter de ambtshalve sanering en onteigening verboden zolang de Raad van State geen uitspraak heeft gedaan. Zelfs als we het risico wilden lopen om het antwoord van de Raad van State niet af te wachten, mochten we er niet bij hoogdringendheid aan beginnen.

Ik citeer letterlijk uit de conclusie van zijn uitspraak, die volgt op een heel lang verhaal waarin ook de antecedenten aan bod kwamen: 'verbieden in toepassing van artikel 19 van het Gerechtelijk Wetboek verweerders de terreinen van aanleggers' – de aannemers dus – 'in bezit te nemen, of te betreden, of er enige andere werkzaamheid op uit te oefenen, of het bezit van aanleggers op welke wijze dan ook nog verder te verstoren, totdat er uitspraak zal zijn gedaan over de bezitsvordering

ten gronde, en dit onder verbeurde van een dwangsom van 1 miljoen frank per dag en per overtreding, zulks vanaf de betekening van huidig vonnis, en leggen de Belgische staat verbod op intussen de Rijkswacht in te zetten onder verbeurde van een dwangsom van 1 miljoen frank per dag en per overtreding'. Ten tweede zegt de vrederechter: 'We zenden de zaak voor het overige naar de rol, in afwachting van de uitspraak door de Raad van State over de vordering tot nietigverklaring van het besluit van de Vlaamse regering van 30 juli 1992'.

Het ging hier inderdaad over een privé-terrein. We wilden dat terrein in der minne verwerven, en vervolgens door middel van onteigening. De procedure is op dat ogenblik begonnen. De volledige aanbestedingsprocedure is correct verlopen. U hebt trouwens de aannemers – het gaat hier wel degelijk om meerdere aannemers – in de tijdelijke vereniging genoemd, namelijk Soils, Dapemo en Dredging International. De saneringsopdracht is inderdaad toegewezen. De aannemers hebben de werken echter niet kunnen uitvoeren. De betrokken aannemer heeft dan ook een schadeclaim ingediend tegen OVAM. Om te vermijden dat de bedragen per dag astronomisch hoog zouden oplopen, heeft OVAM tussentijds een minnelijke regeling met de aannemer getroffen en 9 miljoen frank betaald. De aannemer was vervolgens bereid van elke verdere schadeclaim af te zien, en af te wachten tot de juridische procedures zijn afgelopen.

De gunning is toegekend in 1991 aan een kostprijs van 150.912.903 frank, inclusief de destijds geldende BTW. Deze kosten moeten door middel van een gerechtelijke procedure worden verhaald. Vanzelfsprekend wordt daar de eigenaar – de huidige eigenaar en waarschijnlijk in tweede instantie ook de vorige eigenaar – bij betrokken. Het gaat hier immers duidelijk over een historische verontreiniging. Het bodemsaneringsdecreet was op dat ogenblik nog niet van toepassing. Degenen die nog twijfelen aan de noodzaak van dat bodemsaneringsdecreet, kunnen aan de hand van een dergelijk dossier vaststellen dat het hoog tijd was dat er een sluitende procedure werd vastgelegd. De hele procedure is hier trouwens nog verlopen op basis van het afvalstoffendecreet.

De saneringswerken zelf bestaan uit de afbraak van de gebouwen en het volledig afgraven van de verontreinigde grond. Er worden maatregelen getroffen om onder meer stofopwaaiing te voorkomen. Ik herinner me het lastenboek, waarin heel uitvoerig is beschreven hoe dat allemaal moet gebeuren. Er is daarin sprake van twee fasen. Indien de eerste fase niet voldoende is, komt er een tweede fase. Over een mogelijke tweede fase is er

Kelchtermans

wel nog geen beslissing genomen. In een eerste fase zal men gedeeltelijk saneren, maar vooral het geheel van de verontreiniging fixeren. Dat zal gebeuren door een bijna handmatige afbraak van de gebouwen. Het puin en de afgegraven grond worden op een deel van het terrein geborgen, met een ondoorlatende afwerking, zodat er geen uitlozing mogelijk is.

Ik herinner me ook dat er in de omgeving en de terreinen heel wat peilputten komen. Er wordt bovendien in een betonafdak voorzien dat het hele terrein bedekt en dat een herbestemming bovenop het beton mogelijk maakt. Het grondwater wordt ook onafgebroken gecontroleerd om na te gaan of de fixatie voldoende is en het grondwater niet wordt verontreinigd. Ik herhaal dat er nog geen beslissing is genomen, maar indien nodig moet men ook de tweede fase uitvoeren en meer ingrijpende maatregelen treffen tegen deze verontreiniging, een van de meest bedreigende verontreinigingen in Vlaanderen.

Ik herhaal dat de saneringswerken die op dit ogenblik worden gepland enkel betrekking hebben op het fabrieksterrein. De omliggende terreinen, waarnaar u terecht verwijst, maken hier geen deel van uit. Deze terreinen vallen vanzelfsprekend onder de bepalingen van het bodemsaneringsdecreet. Men kan dus de oriënterende en beschrijvende bodemonderzoeken doen. Indien nodig moet er een saneringsproject worden opgestart. Samen met de eerste en meest dringende maatregelen moet men ook hier de noodzakelijke voorzorgsmaatregelen nemen.

Uw laatste vraag gaat over de Raad van State. Dit dossier roept nogal wat emoties op en voedt heel wat discussies, vooral in de betrokken gemeente zelf. Men zou graag schuldigen of verantwoordelijken aanwijzen voor de laattijdige start van deze noodzakelijke sanering.

De zaak is muurvast komen te zitten door juridische procedures. Eerst en vooral heeft de eigenaar het recht een beslissing van de overheid aan te vechten bij de Raad van State. Hij heeft dat gedaan, maar dit is geen opschortende procedure. De vrederechter van Bree heeft echter ook een vonnis uitgesproken dat de zaak heeft lamgelegd. Zijn vonnis legt een boete op van 1 miljoen frank per dag aan al wie het terrein ook nog maar zou betreden, laat staan daar iets zou ondernemen. Hij wou daarmee de eigenaar beschermen. Zo een

boete kan tellen en het vonnis had uiteraard het beoogde effect.

De vrederechter koppelde de termijn van zijn uitspraak bovendien aan een vonnis van de Raad van State over : 'de rechtsvordering van de overheid naar de inbezitstelling van de gronden.' Dat vonnis is intussen gevallen, het is een gunstig arrest en nu kan de zaak opnieuw voorkomen. Zowel OVAM als mijn medewerkers hebben al herhaaldelijk aangedrongen op het activeren van het juridisch geding bij de vrederechter. We wachten nu op de verlossende uitspraak van de vrederechter.

Het arrest van de Raad van State zegt dat we de gronden in bezit mogen nemen. Er bestaat intussen een algemene consensus over de absolute noodzaak van sanering. Ik hoop dat de vrederechter zich daarbij aansluit. De sanering zal uiteraard gebeuren volgens het principe : de vervuiler betaalt. De kosten zullen aan de oorspronkelijke vervuilers via de huidige eigenaar worden aangerekend.

De voorzitter : De heer Keulen heeft het woord.

De heer Marino Keulen : Ik hoor dat u bezorgd bent, mijnheer de minister. U wijst op de consensus over de noodzaak van sanering. Het sleutelement is de beslissing van die vrederechter. OVAM en uw medewerkers ondernemen voortdurend pogingen om de zaak opnieuw op de rol te plaatsen. Ik neem aan dat de advocaten van OVAM de vraag rechtstreeks aan de vrederechter hebben gesteld. Wat zijn hun concrete stappen geweest sinds het vonnis van de Raad van State ?

Ik heb nog een vraag om verduidelijking in verband met de buurtbewoners. In de eerste fase is daar geen sanering noch onderzoek gepland, maar dat zou in een volgende fase wel kunnen gebeuren. Wie zal daartoe het initiatief nemen ? Is dat de overheid ? De gemeente ? De buurtbewoners zelf ? Wie moet dan voor die kosten opdraaien ?

Voor de kostprijs van de hele sanering houdt u vast aan het principe : de vervuiler betaalt. Dat wordt nochtans een ingewikkelde procedure. Er spelen heel wat partijen een rol, de Société Générale Métallurgie Hoboken en vele andere bedrijven waren daar ooit gevestigd. De bepaling van de verantwoordelijkheid wordt een aparte procedure.

De voorzitter : Minister Kelchtermans heeft het woord.

Minister Theo Kelchtermans : Ik zal u eerst zeggen wat er al gebeurde op juridisch vlak. Ik heb op 27 november andermaal aan de administrateur-generaal van OVAM schriftelijk gevraagd stappen te ondernemen. Ik citeer uit die brief : 'met betrekking tot de sanering in het dossier Eikenaar werd tijdens verschillende vergaderingen op mijn kabinet afgesproken dat de sanering na het arrest van de Raad van State zo snel mogelijk zou starten'. Dit werd op 22 oktober schriftelijk bevestigd en op 24 oktober nog eens mondeling. Ik heb toen moeten vaststellen dat de juridische procedure bij de vrederechter nog niet was gestart. Ik heb dringend om uitleg gevraagd.

De heer Marino Keulen : U weet niet of daar gevolg aan is gegeven ?

Minister Theo Kelchtermans : Ik heb op 1 december antwoord gekregen van de administrateur-generaal. Ik kreeg de stukken van de advocaat toegestuurd. Hij ondernam het nodige om de juridische procedure te activeren. Ik wacht op de uitspraak van de vrederechter.

Voor de buurtbewoners hebben we de belangrijkste voorzorgsmaatregelen getroffen. Er werd hen aangeraden voorzichtig om te springen met het gebruik van grondwater en zelfgeteelde groenten. Verdere initiatieven voor eventuele sanering van de buurt kunnen we beter overlaten aan OVAM en aan de gemeente. Men moet een gebied afbakenen om enkele oriënterende bodemonderzoeken uit te voeren. Via het bodemsaneringsdecreet kunnen we de kosten hiervoor eveneens verhalen op de vervuiler. Ik ben in deze zaak geen voorstander van buurtbewonersinitiatieven.

De heer Marino Keulen : We verkeren dus in de onderzoeksfase. Verantwoordelijken daarin zijn OVAM voor de Vlaamse overheid en de gemeente op lokaal niveau. De kosten daarvoor vallen eveneens ten laste van de oorspronkelijke vervuiler. Als zich nu bijkomende maatregelen opdringen, bijvoorbeeld het afgraven van de bodem, houdt u dan diezelfde logica aan ? Als OVAM en de gemeente moeten optreden als verantwoordelijken en de historische eigenaar moet betalen, zal de gemeenschap dan niet opdraaien voor de kosten ?

Minister Theo Kelchtermans : Dat is met veel van die historische verontreinigingen het geval. Ik verwijs bijvoorbeeld naar de gemeente Kapellen, waar men dezelfde discussie voert.

Men moet in dit dossier proberen te vermijden dat men post factum de huidige beleidsverantwoorde-

lijken op lokaal, provinciaal en Vlaams niveau de schuld geeft van wat 60 jaar geleden is gebeurd. Die verleiding is groot, maar zo iets doet men niet.

In het verleden is men lichtvaardig over een aantal zaken heen gegaan en dat heeft nu enorme gevolgen. We moeten er eerst en vooral voor zorgen dat die gevolgen worden weggewerkt. Als we de verantwoordelijkheid kunnen vaststellen om op die manier de kosten te recupereren, dan moeten we dat doen.

De groep Union Minière heeft zelf om een gesprek gevraagd. Ik weet vandaag uiteraard nog niet wat de resultaten daarvan zullen zijn.

De heer Marino Keulen : Het is niet mijn bedoeling u de zwarte piet toe te spelen, maar iemand moet wel de verantwoordelijkheid op zich nemen. In dit dossier zijn er heel wat speculaties geweest. Dat is een van de redenen waarom dit dossier al meer dan tien jaar aansleept. De juridische molen maalt erg traag en zowel particulieren als overheden zijn daar het slachtoffer van.

Minister Theo Kelchtermans : Ik kan tientallen andere voorbeelden van dossiers geven waarbij we de gevolgen moeten ondergaan van de procedure-slag op diverse vlakken. Dat gaat over kleine en zware dossiers. Voor de man in de straat is dat allemaal niet duidelijk, en hij geeft de overheid, waarvan hij een beslissing verwacht, de schuld dat het zo lang duurt.

Men kan dit oplossen door iets aan de procedures te doen. We hebben zelf al suggesties gedaan. Als men een administratieve-juridische procedure kiest, dan moet men daar bij blijven. Dat gebeurt niet altijd en de overheid kan alleen maar toekijken. Ondertussen krijgt die wel de schuld omdat het te lang duurt. De overheid moet dat durven aanklagen, want we zijn daarin altijd verliezende partij.

De voorzitter : Het incident is gesloten.

[...]

– *De vergadering wordt gesloten om 11.45 uur.*